

Ég és föld: Katika monológja

Lejegyezte és monológgá szerkesztette: Hadas Miklós

Arendszer váltás gyermeke vagyok. 1988-ban születtem egy Ipolyság melletti kis faluban, amikor ott még tiszta magyar világ volt. Volt egy vesével kapcsolatos betegségem kisgyerekként, úgyhogy óvodáskoromban többször is bekerültem a lévai kórházba. És a mai napig bennem van a fájdalom, hogy volt egy nagyon szép virágos pongyolám, amit a nagymamától kaptam, de egy szlovák kislány elvette. Azt mondta, hogy az övé, és én nem tudtam elmondani, hogy az az enyém. Sohasem kaptam vissza. Elég fájdalmas urológiai vizsgálgatások voltak, amik egy felnőttnek is nehezek lettek volna, és csak a teljes negatív élmény maradt meg bennem. Arra viszont pontosan emlékszek, hogy elbújtam egy ágy alá, jött be a nővérke, kiabál, de én semmit nem értek belőle, csak azt, hogy kiabál. Szóval ez egy szörnyű élmény volt. Mindenért én voltam hibás, én voltam a rossz, mert nem tudtam magam megvédeni. Borzasztó, hogy erre még ma is emlékszek, és hogy ez még ma is mennyire fáj nekem. Amikor aztán harmadikos koromban a pozsonyi kórházba kerültem, ott már volt egy-két ápoló, akikkel tudtam kommunikálni magyarul. Ott könnyedebben kezelték a magyarságomat, mint Léván, pedig akkor Léva nagyobb része még magyar volt, de ők valahogy mégis mintha bizonyítani akarták volna a szlovákságnak, hogy ők jó szlovákok. Nem volt senki, aki megvédett volna. Mintha egy ilyen alsóbbrendű fogyatékos lettem volna. Pozsonyban azok is, akik nem tudtak magyarul, igyekeztek valakit keríteni, aki tudott velem beszélni. Más volt a hozzáállásuk, többségben voltak azok az emberek, akik igyekeztek segíteni. Pozsonyban közel a magyar határ, sok a magyarországi, a német, a cseh, az egy olvasztótégely, vagy más az intelligenciaszint, nem tudom. Volt ott egy kórházi iskola is, egy szlovák tanító nénivel, aki nem tudott kommunikálni velem, de kimondottan több figyelmet szentelt nekem, hogy beilleszken a többi gyerek közé. Egy súlyosan beteg kislánnyal feküdtem együtt, aki nagyon pozitív volt velem, és még ő vigasztalt, pedig mindenféle csövek lógtak ki belőle. A gyerekek először távolságtartók voltak velem, aztán nyitottak felém. Egy ilyen kiszolgáltatott helyzetben, mint egy kórház, amúgy is halálra igulja magát az ember.

Az iskolát a szülőfalumban kezdtem el, ami egy abszolút pozitív élmény volt, egyáltalán nem volt hátrány az összevont osztály az alsóban. Sőt! Az első és a harmadik, meg a második és a negyedik osztály volt összevonva. A tanítónő ügyességén múlt, hogy egyénileg tudjon velünk foglalkozni. És nekünk egy nagyon ügyes tanító nénink volt! Hatan kezdtünk az első osztályban, voltak másodikosok és harmadikosok is az összevont csoportban. Jó tanuló voltam, de arra is emlékszek, amikor a szlovák miatt otthon sírtunk az anyukámmal, mert úgy indították a szlovák nyelv oktatását, hogy verseket kellett megtanulni. Ez kedves annak, aki érti, de nekem olyan volt, mintha kínai lett volna, mivel semmit nem értettem belőle. És minden nap meg kellett tanulni egy ilyen verset, ami tele volt mássalhangzó-torlódásokkal. Ez nem a tanárok hibája, mivel a szlovák nyelv tanítása a mai napig így működik. Úgyhogy ezzel csak azt érték el, hogy a magyar környezetben felnőtt gyerekeknek nem alakult ki viszonya a szlovák

nyelvhez, és úgy álltak hozzá, hogy az milyen borzasztó nehéz. Így indult a negatív kapcsolatom a szlovák nyelvvel.

Negyedikes koromban az apukám otthagyt bennünket, és összeállt egy kassai szlovák nővel. Ott is született két kislány, de velük nem alakult ki semmilyen kapcsolatunk. Úgyhogy hárman maradtunk az anyukámmal meg a nővéremmel, aki tíz évvel volt nálam nagyobb. Ennek ellenére anyukámtól sosem hallottunk negatív dolgokat a szlovákokról. Mindig azt mondta, hogy a szlovákok meg a magyarok között is vannak jó és rossz emberek. Mivel a nagymamám Ipolyságon lakott, és a szomszédjukban éppen eladó volt egy ház, ötödikes koromtól fogva mindhárman oda költöztünk. Akkor tulajdonképpen hazamentem, mert már óvodáskoromtól kezdve sokat voltam nagymamáéknál. Ő egy udvarban lakott egy idősz szlovák házaspárral. És a néni, a Jolánka, olyan volt nekem, mint a második nagymamám. A nagymamám is nagyon jóban volt velük, és minden családi ünnepségen, születésnap, névnap, karácsony, mindig együtt voltak. Tulajdonképpen úgy voltak számomra, mint családtagok. Ennek a Jolánkának volt egy férje, a Janko bácsi, aki elég korán meghalt, amikor én még iskolába sem jártam, de amikor ott voltam náluk az udvarban, soha nem fordult elő, hogy ne a Janko bácsi mellett lettem volna, aki olyan volt, mint a nagypapám. Reggel fölkel, beindította az autót, ha tudta, hogy engem az orvoshoz visznek, hogy én a meleg autóba üljek be. Ők valahonnan Ružomberok [Rózsahegy – szerk. megj.] környékéről kerültek ide, és elég furcsán beszéltek magyarul, de azért meg lehetett érteni őket. Vasárnap ők mentek a szlovák misére, mi meg mentünk a magyar misére. És amikor együtt voltunk, akkor nem lehetett politizálni, mert nem akartuk őket megbántatni, és nem akartuk, hogy kellemetlen témába keveredjenek, amivel esetleg ők bántanának meg bennünket akaratlanul. A nagymamám tíz éve ment el, de a Jolánka csak két éve halt meg, kilencvenöt éves korában. És az anyukám a haláláig ápolta őt. Az ő emlékükre szoktunk szlovák misét rendelni, amire mindig elmegyünk.

A magyar tannyelvű katolikus alapiskolába kerültem, ahol az erősebbek közé tartoztam. Ez annak volt köszönhető, hogy a falunkban jól végezték a dolgukat a tanítónők, úgyhogy nem volt semmilyen lemaradásom. Mi egy vallásos család vagyunk, úgyhogy nem is volt kérdés, hogy ebbe az iskolába megyek. A papunk is ezt javasolta. Ő egy fiatal, ambiciózus, abszolút szerethető valaki volt, aki a mi falunkban kezdett, tele energiával, és nagyon intenzíven foglalkozott a gyerekekkel, a hittanóra mindig pozitív élmény volt. Színjátzás, ének, cserkészlet is volt a felső tagozatban, ezeket nagyon szerettem. Ipolyságon akkor még majdnem mindenki magyarul beszélt, sokszor a szlovákok is tudtak magyarul. Negatív élményem csak akkor volt, amikor egyszer matekversenyre elkerültünk Komáromba, ahol egyébként jó eredménnyel végeztem. Magyar adatlapot kaptunk, és amíg vártunk a folyosón, beszólt nekünk egy fiú, hogy *na Slovensku, po slovensky!*, vagyis, hogy Szlovákiában beszéljünk szlovákul! Aztán elszaladt. Mi csak néztünk, és szóltunk a kísérőtanárunknak, aki kereste is a fiút, de nem találta meg, de aztán nem vitte tovább az ügyet. Pedig meglelt volna rá a válaszom szlovákul, hogy én úgy beszélek, hogy akarok, te pedig csak úgy, ahogy tudsz. Nem tudom, hogy ezt hallottam-e valakitől, vagy én találtam ki. Lehet, hogy az anyukámtól hallottam. Egyébként ilyen nem sokszor mondtak nekem, talán kétszer-háromszor fordult elő egész életemben.

Jó eredménnyel végeztem az alapiskolát, és utána mentem tovább a magyar gimnáziumi osztályba. Húztuk egymást, erős verseny volt végig. Nehezen fogadtak be, fegyházinak csúfolták az egyházból érkezőt, lenézték azt az iskolát. Én sokkal jobban éreztem magam az előző

közegben. Ennek ellenére a középiskolában is a jobbak közé tartoztam, magyarból meg angolból én voltam a legjobb, egyedül szlovákból voltam egy kicsit gyengébb. Erős osztály volt, sokan orvosok, ügyvédek meg mérnökök lettek ebből a huszonkét emberből. Ketten voltunk az osztályban, akik inkább a humán témákhoz vonzódtunk. Én rengeteget olvastam, imádtam a verseket, Tóth Árpáért és Kosztolányiért egyenesen rajongtam, egy csomó versüket még ma is tudom fejből. Volt egy magyartanárnőnk, akit nagyon szerettem, és akinek a kedvence Pilinszky volt. Ő a saját könyvtárából adta nekem kölcsön Pilinszky valamennyi kötetét, úgyhogy egy rakás Pilinszky-vers ma is naponta jön elő bennem. Tulajdonképpen neki is köszönhető, hogy aztán magyar szakra jelentkeztem.

Egy épületben volt a magyar meg a szlovák állami gimnázium, csak külön emeleteken. Azok, akikkel kommunikáltam, fiatal srácok voltak, hiába voltak szlovákok, igyekeztek velem magyarul beszélni, sokszor kézzel-lábbal. Nem éreztem, hogy lenéznének engem, sőt! Volt magyar és szlovák gimis bál, és voltak ott Gyűgyről is, akik kevésbé tudtak magyarul, ők mondták szlovákul, én meg helytelen ragozással, de válaszoltam nekik. Ebből soha nem volt probléma, nem nevettek ki, sőt, befogadtak egy olyan társaságba, ahol csak a szlovák gimiből voltak. Mindig segítettek, kijavítottak, ha valamit helytelenül mondtam. Nem volt bennem semmi tudatos, hogy eltökéltem meg akartam volna tanulni szlovákul, mivel nem éreztem ennek a szükségét. Úgy voltam vele, hogy a szlovákórákat túl kell élni. Nagyon tetszett az egyik fiú, ő viszont egy szót sem tudott magyarul. De aztán nem lett belőle semmi, mivel jött a nyári szünet. Ők nem kezeltek negatívan, inkább viccesen fogták fel a dolgokat, sokat nevtünk. Volt, hogy együtt mentünk velük Párkányba a strandra. Ők kicsit idősebbek voltak nálam, két évvel. A családom az ilyen dolgokba nem szólt bele. Úgyhogy tizennyolc éves koromra már viszonylag jól el tudtam mondani szlovákul, amit akartam, de még rosszul ragoztam. Ezeknek a fiúknak köszönhetően az élő nyelvből szereztem a tudásomat, mivel a szlovák tévét nem néztük, a szlovák rádiót nem hallgattuk. Mi csak a magyar tévét néztünk.

Az érettségi után magyar–angol szakra jelentkeztem Pozsonyba. Mehettem volna Magyarországra is, mert a pontszámom alapján felvettek az ELTE-re is ugyanerre a két szakra, de nekem Pest akkoriban túlságosan nagynak, idegennek és távolinak tűnt, hiába volt kilométerben jóval közelebb Ipolysághoz, mint Pozsony. Meg azért is döntöttem Pozsony mellett, mert valahogy úgy éreztem, hogy Pozsony az én fővárosom, ehhez a városhoz jobban kötődök, mint Budapesthez, annak ellenére, hogy nemigen tudtam rendesen szlovákul. Ebben az is szerepet játszott, hogy korábban már háromszor voltam a pozsonyi kórházban, és mindegyik alkalommal úgy éreztem, hogy az egy fejlett, civilizált hely, és velem is jól bántak. Plusz a nővérem is oda járt magyar szakra, ő pedig nagyon nagy hatással volt rám. Azt is neki köszönhettem, hogy már korán elkezdtem verseket olvasni. Állandóan magyar írók neveit emlegette, József Attila volt a mindene, Tőzsér Árpádot, Grendel Lajost személyesen ismerte, mivel sokat mozgolódott a szlovákiai magyar irodalmi világban. Úgyhogy nekem gyerekkorom óta valahogy ismerős volt ez a pozsonyi közeg, erre vágytam, én is ugyanazt szerettem volna megtapasztalni, mint a nővérem. Nekem bevallotta be azt is, hogy voltak titkos írói ambíciói. De egy autóbalesetben meghalt, amikor egyetemista voltam Pozsonyban. Ezt máig nem tudom feldolgozni.

Az igazsághoz tartozik, hogy először nem is akartam elkezdni az egyetemet, mert nagyon szerelmes voltam egy otthoni fiúba, aki azt akarta, hogy ne tanuljak tovább. Megfenyegetett, hogyha elmegyek Pozsonyba, akkor elhagy. Mindenképpen háziasszonyt szeretett volna belő-

lem faragni. Szerencsére összefogott az egész család, és rábeszéltek, hogy mégis kezdjem csak el az egyetemet. Ezt végül meg is tettem, és akkor véget ért a kapcsolatunk. Ötéves képzés volt, tanári képesítést kaptunk. Nekem ez az öt év alapvetően pozitív élmény volt, noha akadtak benne fájdalmas szakaszok is – részben a nővérem halála, részben pedig egy szerelmi kapcsolat miatt. Kollégiumban laktam, amit nagyon szerettem, és miután bekerültem, onnantól fogva nagyon élveztem az egyetemi létet. Volt egy összeszokott társaság, amelyik kimondottan magyar bulikat szervezett, a magyar szakosokból volt egy nagy magyar szekció, a kollégiumban heti szinten voltak a bálók és a bulik. Nagyon pezsgett ott az élet. Persze nem indult ilyen könnyen az egész, mivel az első két hónapban úgy voltunk egy szobában négyen, három szlovák lány és én, hogy semmit nem beszéltem velük. Inkább kimentem a barátnőmmel a folyosóra. Egyáltalán nem tudtam a baráti beszélgetésbe bekapcsolódni, annyira szorongtam. Egyedül voltam, és féltem. Arra nem emlékszem, hogy negatív megnyilvánulásaik lettek volna, de elég furcsán néztek rám, hogy nem szóltam hozzájuk. De aztán átkerültem egy másik szobába, mert ezt nem bírtam, ott többségében már magyarok voltak, és egy szlovák lány volt köztünk, ő viszont nagyon nyitott volt. Hozzá próbáltam szlovákul szólni, hogy ne érezze azt, amit én a másik szobában. Ő nyelvjárásban beszélt, míg én csak a hivatalos nyelvet ismertem, és meg is dicsérte a szlováktudásomat. De a szobatársamon kívül mással nemigen beszéltem szlovákul. Könnyebben nyitottunk feljűk, ha mi voltunk többen.

Angol szakra több mint hatvanan jártunk, abból kilencen voltunk magyarok, de a végére csak négyen maradtunk. A szlovák csoporttársaim közül egyetlen fiúnak emlékszem a nevére, arra is csak azért, mert ő tudott valamit magyarul, a többiekkel viszont semmilyen kapcsolatom nem volt. Köszöntünk egymásnak, ezen kívül semmi. A legtöbbnek még az arcára sem emlékszem. Az utcán vigyáznunk kellett, hogy milyen nyelven szólalunk meg, mert szemtől szembe csak nagyon ritkán szóltak be, de azért csúnyán néztek ránk, még a csoporttársak is, ha hallották, hogy magyarul beszélünk. Középiskolás koromból még pontosan emlékeztem a Malina Hedvig-ügyre, úgyhogy volt bennünk egy félelem, és azt hiszem, hogy én az átlagnál félősebbek közé tartoztam. Egyetlen magyar lány volt közöttünk, aki jól beszélt szlovákul, neki lett is egy szlovák barátnője, de nekünk nem. És amikor harmadikos korunkban egy hónapra együtt mentem Angliába öt szlovák évfolyamtársammal, mind lányok voltunk, ők folyton egymás fenekébe bújtak, én meg egyedül maradtam. De végül én jártam jól, mivel sokkal könnyebb volt így másokkal építeni a kapcsolatokat. Persze főleg a külföldiekkel, mert ha egy anyanyelvűvel kellett beszélnem, akkor annyira zavarban voltam, hogy alig tudtam megszólalni. Egy lengyel meg egy ciprusi lánnyal barátkoztam össze, úgyhogy összességében egész jól sikerült ez az egy hónap.

Aztán történt egy váratlan dolog: beleszerettem egy szlovák fiúba. Az utcán szólított meg, gyönyörű mély hangja, göndör szőke haja volt, és olyan kedves, helyes, okos és vicces volt, hogy az első pillanattól kezdve levett a lábamról. Két évvel volt nálam idősebb, fizikát és matematikát tanult, és olyan érdekesen tudott a legkülönbözőbb dolgokról mesélni, hogy tátott szájjal hallgattam. Peternek hívták. Aztán kiderült, hogy már hónapokkal korábban kinézett magának, csak akkor még nem mert megszólítani. Ő lett életem második nagy szerelme, akivel eleinte minden nagyon szép és jó volt. Egy pozsonyi elit értelmiségi családból származott, az apukája valami kutató fizikus volt, aki sokat járt külföldre előadásokat tartani, az anyukája pedig doktornőként dolgozott a legnagyobb pozsonyi kórházban. Nem voltak éppen szegények, tudtak venni egy lakást a fiuknak az óváros közepén, úgyhogy másfél hónap ismeretség után én is

odaköltöztem. Amikor a nővérem meghalt, akkor már fél éve együtt voltunk. Ő tartotta bennem a lelket, nagyon figyelmes volt, amiért én borzasztó hálás voltam neki. Bemutatott a családjának is. Az apukája nagyon kedves volt, de az anyuka, aki a nadrágot viselte a családban, nemigen szeretett engem. Mondhatnám, ki nem állhatott. Az igaz persze, hogy másokkal is elég barátságatlan volt. Peter mindig mondta is, hogy higgyem el, nem velem van a baj, az anyukája egy furcsa teremtmény, ne törődjek vele.

Aztán kezdett egyre komolyabbá válni a kapcsolatunk, úgyhogy már arról kezdtünk el beszélgetni, hogyha nekünk gyerekünk lesz, akkor milyen iskolába fogjuk adni. És itt ért engem az első hideg zuhany! Merthogy ő azt mondta, hogy természetesen szlovák iskolába kell járjon a gyerek, hiszen Szlovákiában élünk. Akkor jöttem rá, csaknem kilenc hónap után, hogy ezt a fiút alig ismerem, és mérgemben azt mondtam neki, ilyen női dafkéből, hogyha te nem akarsz, hogy a gyerekek magyar iskolába járjanak Pozsonyban, mert ugye itt fogunk élni, akkor majd angol iskolába fognak járni! Erre csak nézett nagy szemekkel. Ez valamikor 2010 tavaszán lehetett, mert pontosan emlékszek, hogy amikor erről beszélgettünk a Duna-parton, a város tele volt politikai plakátokkal. Ott volt a Mečiar is az egyik plakáton, aki akkoriban már nagyon lecsúszófélben volt, és aztán ki is esett a parlamentből. Akkor mondtam a Peternek, és azt hittem, hogy ez számára a legtermészetesebb dolog lesz, hogy én a családommal a magyar pártra fogok szavazni. Erre jött tőle egy olyan mondat, amit először nem is akartam elhinni. Azt mondta, hogyha én elmegyek a magyarokra szavazni, akkor ő meg a Mečiarra fog szavazni, mert hogy tulajdonképpen a Mečiarnek igaza van. Hogy micsoda, mondom én, az egy idióta, egy elmebeteg populistal!! És hogy mi a problémája a magyarokkal?! Korábban ez az egész magyar téma legfeljebb viccelődve jött elő közöttünk, mert ő például imádta azt, hogy én hibásan beszéltem szlovákul, mivel ezeket a ragozásokat és nemeket még nem jól tudtam, noha rengeteget fejlődött a szlováktudásom az alatt a bő év alatt, amíg együtt voltunk.

De akkor nem szakítottunk, mert a kémia még nagyon erősen működött közöttünk. Aztán ősszel, amikor már egy éve jártunk, volt egy családi esemény náluk. Az apukája megint ment valamilyen konferenciára Amerikába, és el kellett tőle búcsúzni. És a Peter szólt nekem, hogy másnap este lesz egy búcsúvacsora náluk, és menjünk el oda együtt. Amikor megérkeztünk, az apukája megint nagyon kedvesen fogadott, de rögtön éreztem, hogy van valami feszítő a levegőben. Aztán bejött az anyja, aki pontosan tudta, hogy már egy éve együtt lakunk a fiával, tudta, hogy magyar vagyok, és azt is tudta, hogy nagyon szeretjük egymást. És ahogy belépett a nappaliba, felém fordult, és azt mondta, hogy legyenek szívesek, álljak föl, és távozzak a lakásból, mert nem szeretné, ha ezen a vacsorán én is részt vennék, mivel nekem ahhoz semmi közöm nincs, hogy az ő férje elutazik. Erre hatalmas nagy csönd lett. Ez a jelenet olyan szinten lefagyasztott mindenkit, hogy meg sem tudtak szólalni, hogy jaj, semmi baj, nem úgy gondolta, menjek ki a konyhába, igyak egy pohár vizet, vagy akármi. Erre én felálltam, elkezdtem sírni, sokkot kaptam, ilyen helyzetben magyarul sem tudtam volna megszólalni, szlovákul pedig végképp nem. Kimentem az előszobába, felvettem a kabátom, és elmentem. Az esernyőmet is otthagytam, pedig zuhogott az eső. Aztán egy-két perc múlva hallom, hogy a Peter szalad utánam. Mondta, hogy ne haragudjak, neki is nagyon rosszul esett, amit az anyukája csinált, és hogy nem azért küldött el, mert magyar vagyok, hanem olyan szinten ki van idegileg, hogy komoly kezelésre van szüksége. Hát, nem tudom... Máig fogalmam sincs, hogy mi játszódott le akkor az anyukája fejében, és többet mi sem beszélünk erről az esetről. De tény, hogy ez volt

az utolsó alkalom, amikor a szüleivel találkoztam, mivel egyre inkább azt kezdtem érezni, hogy ebből a viszonyból én nem akarok közös gyereket. Aztán a karácsonyt már nem is töltöttük együtt. Nem mondom, hogy csak ezek miatt lett vége a kapcsolatunknak, de abban biztos vagyok, hogy ezek a dolgok azért elég rendesen közrejátszott benne. Azt talán túlzás volna mondani, hogy megutáltam volna a szlovákokat, de egy időre elegendő belőlük, és eldöntöttem, hogy a jövőben sohasem lesz szlovák partnerem.

De akkor még másfél év hátra volt az egyetemről, és a következő időszak elég intenzívre sikerült, mivel februártól kaptam egy ösztöndíjat Budapestre, ötödéves koromban pedig összejöttem a férjemmel. Gyerekkoromban többször is voltam az anyukámmal és a nővéremmel Pesten. Imádtam az állatkeretet, nagyon szépnek láttam a várost, de mindig félttem és szorongtam a nagy tömegben és lökdösődésben, különösen a metróban. Emellett nem tudtam rendesen tájékozódni, mivel túl nagy volt nekem az a város. De most úgy éreztem, ez az ösztöndíj a legjobb pillanatban jött, mert így majd el fogom tudni temetni magamban a Peter-féle kapcsolatot. Ami végül meglepően könnyen sikerült. Az ELTE-re kerültem, ahol volt néhány kifejezetten érdekes óránk. Nagyon szerettem a magyar irodalomtörténetet, volt egy borzasztó érdekes szeminárium a Nyugat költőiről. Beültem esztétikaórákra is, ahol tátott szájjal hallgattam a sok okosságot. Többször voltam színházban, sokszor visszamentem a Szépművészeti Múzeumba meg a Nemzeti Galériába, de összességében ez a négy hónap nekem mégis egy nagy csalódás volt.

A pesti egyetemi jelenlétem rezüméje, hogy egyetlen magyarországi barátom sincs abból az élethelyzetből. Most már sok mindent értek abból a közegből, sok oldalról tudom ezt megközelíteni. Amikor átmentem Magyarországra, nagyon örültem, hogy a magyarok között végre magyar leszek. De aztán ez nagyon nem jött be – ha szabad ilyen pestiesen fogalmaznom. Én otthon mindenkinek Katika vagyok, és ezt hülye módon az első órán elárultam a csoporttársaimnak. És akkor hallom, hogy ezen jóízűen kuncognak a hátam mögött. Nyilván, mert a Katikát ilyen palócosan ejtettem ki. Igen, tudom, hogy palócosan beszélek, de erre én büszke vagyok! És ezután elkezdtek Pátyikának szólítani, ilyen rövid, illabiális á-val. Azt gondolták, hogy ez nagyon vicces. Hogy a Katikából hogy lett Pátyiká, arról fogalmam sincs. Vagyis megkaptam, hogy a mi palóc tájszólásunk az valami alacsonyabb rendű dolog. Ők nyilván úgy gondolták, hogy mi butábbak vagyunk, mint ők. És ez nekem nagyon-nagyon rosszul esett.

Egy csomó dolog történt ott Pesten, ami valahogy el lett csúszva. Az egyetemen jelen volt az urbánus–népi ellentét, a fővárosi elit és a magyarországi más városokból jövők ellentéte is. Életemben először ott hallottam, hogy egy diák a folyosón lezsírozta az egyik tanárt. Ilyen Szlovákiában sohasem fordult elő. Tizenöten voltunk a szemináriumi csoportomban, én voltam az egyetlen szlovákiai. A többiek az ország minden tájáról érkeztek, kábé a társaság fele volt pesti. És valahogy ezekkel a pestiekkel egyáltalán nem talált a szó. Eleve az a pesti arrogancia, amit végig lehetett érzékelni, az nagyon zavart. Őket egyáltalán nem érdekelte, hogy ki vagyok, mi vagyok, honnan jöttem, úgyhogy nagyon nehezen illeszkedtem be. Vagyis egyáltalán nem tudtam beilleszkedni közéjük. Azzal, hogy valaki Pesten szocializálódott, és végigment a Nagykörúton, elolvasta a plakátokat és a filmcímeket, már tudott a dolgokról, de a tartalmak már gyakran nem voltak mögöttes, csak a címek. Az én csoportomban elég sok ilyen felszínes ember volt, akik folyton játszották az eszüket. Én viszont egyáltalán nem ilyen voltam. Az nagyon nehéz közeg volt számomra, és csak évekkel később jöttem rá, hogy ők egyáltalán nem tudtak

többet, mint én, csak jóval nagyobb volt a mellényük. Egyetlenegy szekszárdi lány volt, aki valamennyire kedves volt velem, és többször is mondta, hogy üljek mellé, ami nagyon jólesett, de a négy hónap alatt vele is csak egyszer fordult elő, hogy a büfében megittunk egy kávé. Kollégiumba kerültem, ahol egy nigériai lány volt a szobatársam, aki perfektül beszélt magyarul, és aki aztán a legjobb barátnőm lett. Végig vele jártunk mindenhová. És amikor hazahoztam őt, akkor mindenki nagyon kedvesen fogadta, és örült neki. Az első szó a gőgösség, ami eszembe jut a pesti csoporttársaimmal kapcsolatban. A szekszárdi lányra ez nem vonatkozik. Meg arra a hajdúböszörményi fiúra sem, aki még nálam is kukább volt. Rajta azt láttam, hogy szívesen közeledne hozzám, de olyan gátlásos volt, hogy mindig elpirult, amikor mondott valamit nekem.

Nyáron aztán hazamentem az anyukámhoz Ipolyságra, ősszel pedig visszaköltöztem a kollégiumba, és megint belevetettem magam a bulizásba. A régi magyar barátaim szeretettel fogadtak, örültek, hogy visszatértem közéjük, olyannyira, hogy abból a körből máig megmaradt néhány életre szóló barátság. És akkor jöttem rá, amit persze már korábban is észrevehettem volna, hogy a pozsonyi magyar diákok két csoportra oszlottak. Egyrészt ott voltak a duna-szerdahelyiek, velük szemben pedig az összes többi magyar, Komáromtól Nagymihályig. És az én összes barátom ebből az utóbbi csoportból került ki. Vicces, de végül aztán a férjem mégis egy szerdahelyi lett, úgyhogy sikerült alaposan kiismerni az ő mentalitásukat. Vele különben már elsős koromban megismerkedtem, de akkor úgy gondoltam, hogy ezzel az emberrel sohasem fogok szóba állni, mert a viselkedését úgy ítélt meg, hogy rettenetesen nagyképű és flegma. Mint általában a szerdahelyiek. Ez megnyilvánult ilyen apró gesztusokban is, hogy nem nézett az ember szemébe, vagy nem tudott kedvesen mosolyogni. Mintha nem akart volna kapcsolatot teremteni másokkal. Szerencsére, amikor jobban megismertük egymást, ez feloldódott, mivel kiderült, hogy ő alapvetően egy kedves és érzékeny ember. De az elején azért jól titkolta.

Mi nagyon nem szerettük a szerdahelyieket, mert úgy éreztük, hogy lenéznek bennünket. Az egy gazdagabb régió, tehetősebb, ott a főváros közelsége, jobb a munkalehetőségek. Pontosan tisztában vannak azzal, hogy ki kinek az ismerőse, és így sok mindent el tudnak intézni. Rettentő nagy a büszkeség bennük. A magyar elit is ott lakik, vonzzák egymás társaságát, megvan ez a közeg, amiben otthonosan mozognak. Nekik Komárom már keletnek számít. Ugyanakkor a győri divatot majmolják, oda járnak bevásárolni. Nagyon fontos nekik a pénzhez való viszony, és szeretik megmutatni, hogy gazdagabbak nálunk. Az egyetemen a divatos cuccaik alapján az első pillanatban meg lehetett mondani, hogy ki a szerdahelyi. A szlovákokat is lenézik, mivel náluk kisebbségben vannak a szlovákok. Tulajdonképpen mindenkit lenéznek. Ezt annál inkább megtehetik, mivel Komáromtól keletre az egy nagyon vékonyka sáv a határ mentén, amelyik magyarként még tudja tartani magát. Ez itt már nem a tömbmagyarság, hanem szórvány, ahol ötven százalék környékén mozgunk. És sajnos az etnikai arányok nem jó irányba változnak. Mifelénk sokszor már a postás vagy a nővérke a fogorvosnál sem tud magyarul. Szerdahelyen ez sokkal ritkább, ott kikérik maguknak, ha nem tudnak valamit elintézi magyarul. De mifelénk ezt szégyellik kikérni maguknak az emberek, pedig itt is jogunk lenne hozzá, ha tizenöt százalék fölött élünk egy településen. De mi nem vagyunk olyan büszke magyarok, mi inkább meghunyászkodunk, és elmondjuk szlovákul. Mi itt, a nyelvhatár közvetlen közelében

úgy érezzük, hogy kevesebbet érünk, mint a szlovákok, mivel nem beszéljük úgy a nyelvet, mint ők. De ezt sokan nem tudatosítják magukban.

Ebből fakad az az ipolysági sajátosság, hogy az emberek váltják a nyelveket, ami engem nagyon zavar. És bizony erősek a harcok szlovák–magyar viszonylatban. Van egy szűk réteg, amelyik erősen tartja a magyarságát, és kikéri magának, hogy ne magyarul beszéljen, mivel úgy gondolja, szerintem teljes joggal, hogy ez neki jár, mivel ezt a jogvédők kiharcolták. De a kormány nem teremtette meg ennek a feltételeit. Aztán van az a nagyon erős szlovák közeg, akik úgy kezelnek minket, mintha mi lennénk a betolakodók. És nem az északi szlovákok a legkritikusabbak velünk, hanem azok, akik itt élnek a nyelvhatár közelében. Ők a legrosszabbak. Ez a két véglet, és ott van közöttük a széles középső sáv, amelyik teljesen identitászavaros. Jó szlovák akar lenni, ezért mindent megtesz, és inkább nem mondja meg, hogy magyar családból származik. Ha pedig megkérdezik tőle, hogy kicsoda-micsoda, akkor nem tud egyértelmű választ adni, de inkább szlováknak mondja magát. Ez a Csallóközben nem így van, és e tekintetben kicsit Zselíz is hasonló, mint Ipolyság. De Zselízen a magyarság talán valamivel erősebb, erősebb a Csemadok is. Plusz van egy ilyen népművészeti irányultság is ott, míg a sági Csemadok haldoklik, csak papíron létezik.

Ma már eljutottunk oda, hogy Ságón gyakran nem tudjuk elintézni a dolgainkat magyarul, mivel az önkormányzatban sokan nem tudnak rendesen magyarul, hiába magyar még a lakosságnak legalább a fele. A hivatalos okmányokat szlovákul állítják ki, és rettentő nehéz ezekről magyarul beszélni. Engem ez nagyon bánt, mert ilyenkor úgy érzem, hogy nem tudok rendesen magyarul, és akkor én is inkább elmondom szlovákul. És ez pontosan így van sok más családban is. Itt különben is az a jellemző, hogy sokan tudatosan váltogatják a nyelvet, így próbálják a gyerekeket nevelni. Erre biztatnak a tanárok is, hogy beszéljünk otthon a gyerekekkel szlovákul. Nekem is mondták, amikor hazamentem az anyukámhoz, hogy milyen felelőtlen szülő vagyok, hogy a gyerekemmel nem szlovákul beszélek otthon, pedig jól tudok szlovákul. Egyszer én is próbálkoztam, de nagyon nem állt rá a szám. A fiam pedig fogta magát, és egyszerűen otthagyt. Úgyhogy saját magam jöttem rá, hogy ez így nem működik. Persze, otthon tanuljuk az iskolás szlovák tananyagot, de a fiamnak nagyon nehezen áll rá a nyelve, pedig matekból pörög az agya – ezt az apukájától örökölte.

De ismerek olyan családot is Ipolyságon, akik nagyon felvilágosodottak. A férj magyar, a felesége szlovák anyanyelvű. A gyerekeket olyan szinten keverik, hogy úgy választanak iskolát, hogy minden gyereküket más iskolába tették, szlovákba és magyarba is. Hallottam már őket szlovákul és magyarul is beszélni egymással. Sok olyan embert is ismerek, aki otthon, a családjával két nyelven beszél. Akadnak olyan magyar családok is, akik direkt nézik otthon a szlovák tévét, hogy hozzászokjon a fülük. Van például egy volt osztálytársam, akivel együtt érettségiztem a magyar gimiben. A férje szlovák, és eldöntötték, hogy a gyerekekkel otthon szlovákul beszélnek. Aztán a nagy erőlködésnek az lett a vége, hogy a gyerekek már nem annyira magabiztosak magyar nyelven. Ráadásul a kisebbik dadogni kezdett, és magyarul sokkal jobban dadog, mint szlovákul. Anyukámnak is van egy kolléganője, akinek az anyukája szlovák, az apukája pedig magyar. De mivel magyar környezetben nőtt fel, anyanyelvi szinten beszél magyarul. Viszont otthon, a férjével és a gyerekeivel szlovákul beszél. És magyarul ő is dadog, szlovákul viszont nem dadog.

A szerdahelyieknél ez nem így van. Ők erősebbnek érzik magukat tömbmagyarként, és azt gondolják, hogy a palóc nem ugyanolyan értékes magyar nyelv, mint amit ők beszélnek. Ők nyelvileg sokkal közelebb érzik magukat az anyaországhoz, mivel valóban sokkal tisztább a nyelvük, nem olyan nyelvjárásban beszélnek, mint mi. Ezenkívül úgy néznek ránk, mintha mi elszlovákosodottabbak lennénk, mint ők ott, a Csallóközben. Mi mindig köszöntünk nekik, és próbáltunk nyitni feléjük, de ők ezt nem méltányolták. Nekünk automatikusan tudni kellett, hogy hol van Szerdahely, miközben nekik fogalmuk sem volt arról, hogy Zselíz vagy Ipolyság merre van, meg egyáltalán, hogy mi hogyan élünk arrafelé. Jellemző, hogy amikor veszélyeztetett terhesen bekerültem a szerdahelyi kórházba, nem segítettek a magyar orvosok, lenéztek a tájszólásom miatt, és azt mondták, hogy ha nem tetszik a rendszer, akkor menjek el máshová. Ezt mondta nekem a magyar főorvos! Az volt a szerencsém, hogy egy lakodalomban megismerkedtem egy doktornővel, aki beajánlott egy pozsonyi professzorhoz. *Ég és föld* volt aközött, hogy magyarként mennyire nem kaptam segítséget a magyar közegben, és hogy a szlovákok mennyire rendesek és segítőkészek voltak velem Pozsonyban! A szobatársaimmal, akik szintén anyukák voltak, kifejezetten jó barátság alakult ki, sokat segítettek nekem, még lakást is szereztek, amikor a szülés után kikerültem a kórházból. Tulajdonképpen ott, a kórházban tanultam meg igazán jól szlovákul. Azután kezdtem érezni, hogy nincsenek szlovák nyelvi problémáim.

A férjem mesélte, hogy Dunaszerdahelyen nyugodtan lehetett létezni anélkül, hogy szlovákul megtanultak volna. Ott inkább a szlovákok tanultak meg magyarul az utcán, mivel a magyarok voltak óriási többségben. Az iskolákban teljesen szegregáltak léteztek: a felső emelet volt a szlovák iskola, senkit nem ismertek onnan, a tanárokat sem. Voltak szlovák kocsmái ismerősei, de azok külön asztaloknál ültek, és ha néha szóba álltak egymással, akkor magyarul beszélgettek, mert a szlovákok idomultak hozzájuk. Ezért ő úgy nőtt fel, és később is úgy gondolkodott erről mindig, hogy sohasem érezte magát kisebbségi magyarnak. Úgy volt nevelve, hogy vannak a magyarok, a szlovákok, a csehek és mások, akik egyszerűen egymás mellett vannak. Neki egyáltalán nincs hierarchikus gondolkodása, és nincs benne semmilyen tekintélytiszteltet a csehek vagy a szlovákok iránt. Egyébként semmilyen tekintélyt nem tisztel. És tulajdonképpen ez volt az, ami aztán nagyon megtetszett benne. Ő egy határozott, egyenes, tisztességes, kemény ember, májusi, igazi bika, aki ugyan néha kicsit nyers, de jól áll neki. Nagyon szeret vitatkozni meg konfrontálódni, miközben egyáltalán nem idealizálja a szerdahelyieket sem. Sőt, kritikusabb a saját fajtájával, mint én. És amikor elkezdett udvarolni nekem, akkor kiderült, hogy nagyon figyelmes és empátikus is tud lenni. Úgyhogy fülig belé szerettem, és azt gondolom, hogy nagyon jól választottam, amikor hozzá mentem feleségül.

Amikor összeházasodtunk tizenkét évvel ezelőtt, akkor hívtak engem, hogy menjek vissza tanítani az ipolysági egyházi gimnáziumba. Mentem is volna szívesen, de a férjemnek egy nagyon előnyös munkát kínált egy nagy cég Észak-Komáromban, úgyhogy úgy döntöttünk, oda fogunk költözni. Nyolc évvel ezelőtt megszületett a fiunk, én pedig egy közeli településen kaptam állást a magyar iskolában, ahol egy igen erős közösségbe kerültem. Az igazgatónk nagyon jó fej, akinek sikerült elérnie, hogy még Komáromból is jönnek hozzánk a gyerekek. Sőt, van néhány szlovák gyerekünk is, akiket azért íratnak be a magyar iskolába, mert hallották, hogy milyen jó a közösség, meg hogy innen majd be lehet kerülni a legjobb egyetemekre. Pár év alatt rájöttem, hogy imádom és tudok is tanítani, és azt is imádom, ha meg kell szervezni egy osztálykirándulást. Mind a kettő nagyon jól megy nekem. Ennek az életnek egyetlen hátránya, hogy a

fiam és az iskola lényegében minden energiámat leköti, és alig marad időnk arra, hogy elmenjünk színházba vagy moziba. Az meg végképp nem fér bele az életünkbe, hogy mondjuk nyáron néhány napra elutazzunk Gombaszögre vagy a kassai Thália Színházba. Talán, ha a fiunk nagyobb lesz, akkor vele együtt könnyebben tudunk majd mozogni ide-oda. Még szerencse, hogy itt van a Jókai Színház. Oda van bérletünk, és a barátainkkal együtt minden előadást megnézzünk. Kialakult egy olyan hagyomány is, hogy minden előadás után összejövünk valamelyikünk lakásában, és alaposan átbeszéljük, amit láttunk. Ilyenkor persze vannak nagy viták is közöttünk. Ha pedig egy előadás nagyon tetszik, azt többször is megnézzük. Szerencsére sokszor jönnek Magyarországról is a különböző társulatok, így azért nem maradunk le teljesen az új dolgokról. Például a múlt héten egy nagyon jó *Úri murin* voltunk, a Bagó Bertalan rendezte, akinek már korábban is láttam néhány előadását.

Mi itt, Komáromban mindent magyarul intézünk, de időnként szlovákra váltunk. Én például mindig mindenhol magyarul köszönök. Viszont az iskolánkban van egy-két tanár, akik nem tudnak magyarul, ezért minden értekezlet szlovákul zajlik. Ez engem nem zavar, mivel az igazgató nagyon jó fej. De ha mondjuk egy nacionalista szlovák lenne, akkor zavarna. Az már más kérdés, hogy ebben az esetben biztosan nem tanítanék ebben az iskolában. S ha engem valaki érdekel, akkor én beszélgetek vele, és igyekszem kedves lenni mindenkivel, akár magyar, akár szlovák. Van egy szlovák titkárnő az iskolában, aki mindig *sziával* köszön, én meg *ahojt* mondok neki. Ezek látszólag ilyen apróságok, de szerintem nagyon fontosak. Néha valamit magyarul mondok neki, ő meg bólogat, hogy igen, érti. De azt már nem tudom elfogadni, hogy amikor bekerül egy magyar családba egy szlovák ember, és abszolút nem akar megtanulni magyarul. Ismerek ilyeneket is. Például a férjem sógora Németországban él, német a felesége, ezért én direkt elmentem németet tanulni, hogy amikor egy évben kétszer találkozunk, valamennyire értem, hogy mi a téma. Ezzel szemben az ő gyerekei egy árva kukkot nem tudnak magyarul, ami azért nagyon furcsa.

Amikor én Komáromban bemegyek egy hivatalba, és látom a hölgyön, hogy töri a magyart, akkor én gáláns vagyok, és direkt szlovákul kezdek el beszélni vele, hogy ne érezze magát kényelmetlenül. Meg hát ezáltal is gyakorlom a nyelvet. És ettől mindjárt gördülékenyebb lesz az egész kommunikáció, mivel én jobban beszélek szlovákul, mint ő magyarul. Nekem nem ezen múlik, hogy a magyarságomat képviseljem. Lehet, hogy az van bennem, hogy ő tett felém egy gesztust, amikor megpróbált velem magyarul beszélni, és én ezt azzal hálálom meg, hogy én is teszek neki egy gesztust. Amikor a nővérem meghalt, Ipolyságon kellett intéznünk az ő hagyatéki dolgait. Ki kellett tölteni egy kérvényt, ami nem volt nagyon hosszú, de egyáltalán nem voltam abban az állapotban, hogy egy ilyet megírjak szlovákul. Kérdeztem a hölgytől, hogy írhatom-e magyarul, mert éreztem, hogy az nekem sokkal kényelmesebb lenne. Erre mondta, hogy magyarul nem lehet. Mire én, hogy elnézést, de itt bőven húsz százalék fölött van a magyarok aránya, és hogy nekem hivatalosan jogom van arra, hogy egy magyar kérvényt adjak be. Nagyon össze voltam törve, az anyukám pedig teljesen ki volt borulva, csak sírt, sírt, és sírt, azt se tudta, hogy hol van, és nekem sokkal jobban esett volna, ha magyarul írom meg a kérvényt, hogy adják ki ezt meg ezt a dokumentumot. Erre a hölgy megint mondta, hogy nem, ezt nem lehet, de hogy ő majd segít megírni. És akkor odaállt mellém, és lediktálta nekem az egészet szlovákul. Szerintem meglepődött azon, hogy azt mondtam, hogy hivatalosan adhatnék be magyar nyelvű kérelmet is. Lehet, ha ő nem ajánlja fel, hogy segít nekem, akkor én is jobban

bekeményíték. Szerintem itt az volt a lényeg, hogy mivel én is kaptam gesztusokat, akkor én is tettem gesztusokat. És mivel én örülök neki, hogy tudok szlovákul, meg büszke is vagyok rá, ha jól el tudok mondani valamit, így, hogy ő tett egy gesztust, ez nekem nagyon jólesett. És az a tapasztalatom, hogy általában megkapom ezeket a gesztusokat, mivel ha nem is beszél valaki jól magyarul a bankban vagy telefonszolgálatónál, az is igyekszik magyarul megszólalni. És az ilyen cégeknél, mint egy bank vagy a Vodafone, mindig azt hallom, hogy ügyfelet kell szerezniük, az ügyfelet kell kiszolgálniuk. Én ott abszolút azt tapasztalom, hogy aki nem beszél tökéletesen magyarul, az is megpróbál magyarul megszólalni, hogy a kliens elégedett legyen. Gyanítom, hogy előnyben is részesítik a kétnyelvű alkalmazottakat.

Én ma már tudok előre gondolkodni szlovákul, és azonnal ki tudom magam javítani. Amint kimondom, tudom, hogy hibáztam. Néha a váltásoknál még elkövetek hibákat, ha sokáig vagyok magyar közegben. És amikor folyamatosan kell beszélni, vagy kiállni az emberek elé, az még ma is nehéz, mert a visszaható igékkel azért mindig gondjaim vannak. De ameddig a személyiségem majdnem azonos azzal, ahogy magyar nyelven beszélek, amit a szókinccsem is befolyásol, addig gátlásaim lesznek, ha szlovákul kell nyilvánosan megszólalnom. Ha nekem bármiről kell beszélnem magyar nyelven, az sokkal egyszerűbb, mintha szlovákul vagy angolul kellene megszólalnom. Ha magyarul kell beszélnem, akkor ilyen relaxézésem van, bármi legyen is a téma. Azon sokat gondolkodtam, hogy az, hogy nincsenek nemek a magyar nyelvben, vajon befolyásolhatja-e gondolkodásunkat. Nem tudom. Bennem sokáig volt egy erős szorongás amiatt, hogy mennyire tudok rendesen, pontosabban árnyaltan beszélni. Az mindig zavart, hogy azért valamennyire egyszerűbb szókinccsel beszélek szlovákul. Mondjuk az is biztos, hogy nagyon kevés szlovák irodalmat olvasok, és ez korábban is mindig így volt.

Például van ilyen az iskolánkban, hogy pedagógiai tanács. Nem az, hogy nem szólalok meg, mert mindig megszólalok, hanem hogy sokszor szívdobogásom van, a vegetatív idegrendszerem így reagál, pedig szlovákul könnyebben beszélek most már, mint akár angolul. Néha előfordul, hogy két mondat után kiderül, hogy nem vagyok szlovák, de azért legtöbbször észre sem veszik, hogy magyar vagyok. Arról letettem, hogy például angolul akcentus nélkül beszéljek, mert nekem nincs annyi nyelvi adottságom, ez nyilvánvaló. De nem foglalkozom vele. És mondom, ami zavar a szlovákban, ezek a visszaható igék, mert azok más értelmet adnak az egyes szavaknak. Arra néha billegetik a fejüket, de inkább csak mosolyognak. De olyat soha nem tapasztaltam, hogy sovinizmusból valaki beszólt volna nekem. Különben a szerdahelyieket könnyebben be tudják azonosítani a szlovák beszédük alapján, minket viszont már nem, a palócos á-hangjaink miatt. A szlovákok azt gondolhatják rólam, hogy valahonnan Közép-Szlovákiából származok, mert ők beszélik ezt az irodalmi nyelvet, amit én is megtanultam. Vagy esetleg azt hiszik, hogy valami hivatalos ember vagyok. Pozsonyban meg attól függ, hogy kivel beszélek, mivel ott mást beszél az értelmiség, és mást a nép. De sokszor észrevettem, hogy a szlovákok is rontanak, és a helyesírásuk sokkal rosszabb, mint az enyém, mivel sok mindent hallás alapján írnak, ami sokszor félreérthető.

Amikor tavaly nyáron a gyógygyógyfürdőben voltam két hétre, akkor volt ott egy szlovák asszonyka, aki olyan szinten beszélt tájszólásban, szepességi szlovák nyelven, hogy nagyon-nagyon kellett fülelnem, hogy megértsem, mit is akar. A nővérek is alig értették őt, a háta mögött még csúfolkodtak is rajta, pedig szlovák anyanyelvűek voltak. Persze, ők jóval kevesebb időt töltöttek vele, mint én. Ezért általában engem kért meg, ha valamit el akart magyarázni, hogy

mondjam már meg a nővéreknek. Ő nagyon beszédes volt, és aztán egy hét után ráállt a fülem, hogy megértsem, mit is akar. Úgyhogy magyarként én lettem a tolmács a szlovákok között! Akkor jöttem rá, hogy egy magyar elfogadókészsége egészen más. Mi pontosan meg tudjuk érteni, milyen nehéz az, ha az embert nem értik, lenézik, vagy semmibe veszik. És nem tudom, miért mindig a kórháznál lyukadok ki, de talán azért, mert ez egy különösen kiszolgáltatott helyzet. Mert amikor később a kisfiamat vittem a lévai kórházba, ott megint beszéltek, nem is egyszer, hogy miért nem tudja pontosan elmondani a gyerek, hogy mi a baja. Hát, csókolom, azért nem, mert nem járt szlovák orvosi egyetemre! Egy magyar kisgyerek sokszor az anyanyelvén sem képes pontosan elmagyarázni, hogy pontosan hol fáj meg mi fáj neki, de mégis elvárják tőle a kórházban, hogy ezt megfogalmazza szlovákul, miközben ezt egy szlovák gyerek sem tudja rendesen elmondani! Tipikus, hogy én szülőként is azért reszketek, hogy vajon el tudom-e majd mondani rendesen a szlovák orvosnak, hogy a gyerekemnek mi a baja. Nem tudom, hogy Léva miért ilyen problematikus, de ott tényleg nagyon sok kellemetlen élményem volt. Például a lévai kórházban fordult elő az is, hogy egy fiatalasszony, akivel egy kórterembe kerültem, rácsodálkozott, hogy jó, ti magyarok vagytok, és mégis teljesen normálisak vagytok! Mert azt hallották, hogy mi olyanok vagyunk, mint a cigányok, meg hogy agresszívek és gonoszak vagyunk, meg ilyenek. Főleg a Kotlebás-pártra szavazók azok, akik ilyeneket gondolnak, és ugyanazt beszélnek rólunk, mint a cigányokról. Főleg Észak-Nyugat-Szlovákia az a rész, ahol ilyeneket gondolnak. Az észak-keletiek inkább ránk csodálkoznak, hogy jó, két fületek van nektek is.

Én még Csehszlovákiában születtem, és igaz, hogy már Szlovákiában nőttem fel, de mégis megmaradt bennem valamiféle Csehszlovákia-fíling. A nővéremnek ott voltak a cseh mese-könyvei és a cseh csomagolású csokipapírai, amiket ő egy dobozban gyűjtött. Persze a cseh meséket nem tudtam elolvasni, de a rajzokat meg a képeket nagyon szerettem nézegetni. Ehhez jött a tudat, hogy az ember Szlovákiában él, és ebből fakadt egyfajta otthonosság, hogy nekem ez a hazám. És bizonyos értelemben Pozsony is beletartozik ebbe, hogy ez az én fővárosom, oda jártam egyetemre, ismerem minden zegét-zugát. Tehát a terep átláthatósága és ismerőssége egyfajta otthonosságélményt tud nyújtani nekem. Ezeket tudom a zsigereimben, és érzésembeli dolgok is kapcsolódnak hozzá. Meg szeretem azt is, hogy elég jól tudok szlovákul, és valamilyen módon a szlovák és a magyar kultúrában is otthon vagyok. Egyébként a férjem mindig azt mondja, hogy Pozsony sokkal jobb hely, mint Budapest. Szerinte fiatalosabb az a város, sokkal tisztább, kevesebb a hajléktalan az utcákon, és ha a kettő között választania kellene, akkor ő inkább Pozsonyban élne, nem Pesten.

Annak a tudata, hogy van Szlovákia, és ott van valamennyi magyar, teljesen más, mintha elmegyek Pestre, ahol mindenki magyar, és nincs meg ez az élmény. Én egy nagyobb halmazon belül egy kisebb halmazhoz tartozom, és ez a kisebb halmaz számomra bejárható, belakható. Ezzel együtt jár, hogy akik ebbe halmazba tartoznak, azokat én nagyjából el tudom helyezni. Ha például valaki mondja, hogy ki az iskolaigazgató vagy a kultúrház-igazgató Kassán vagy Királyhelmecen, akkor én öt jó eséllyel be tudom majd azonosítani, és esetleg személyesen is ismerem valahonnan. Az is fontos számomra, hogy Pozsony kisebb és otthonosabb, mint Budapest. A bölcsészkar, a Magyar Tanszék, a kocsmák, a kollégium, minden fontos nekem. Ez az a közeg, amiben otthonosan mozgok. És szerintem ezt a magyarországiak irigylük is tőlünk. Pozsonyban, Ipolyságon és Komáromban ismerős arcok vannak mindenhol, ami biztonságot teremt számomra. De ha nagyon őszinte akarok lenni, akkor tulajdonképpen az Ipolyságtól

Komáromig terjedő világ az én hazám. Ez az én szülőföldem, és nekem szükségem van erre az átlátható, biztonságos közegre. Ez nyilván nem független attól, hogy életem első tizennyolc évét egy kis faluban és egy tízezres kisvárosban töltöttem. De emellett fontos volt az is, hogy Pozsonyban megismertem egy csomó magyar embert, akik az ország legkülönbözőbb részeiről érkeztek, és akik közül sokan máig összejárnak. Például tavaly, amikor Nagymihályban jártam, ott is volt egy régi évfolyamtársam, akit meg tudtam keresni, és aki nagyon örült nekem. Meg én is neki.

Persze az egy érdekes dolog, hogy míg Szlovákiát a hazámnak tartom, a saját országomnak tartom, ennek ellenére konkrétan az emberek nagy többségét mindig is idegennek éreztem Pozsonyban. Persze akkor még nem beszéltem jól szlovákul – legalábbis a Peterrel való kapcsolatomban előtt. De ha visszagondolok a szlovák évfolyamtársaimra, nyilvánvaló, hogy teljesen idegenek voltak a számomra. Mi négyen-öten jártunk mindenhova. Persze a szlovákok is inkább kiscsoportokban voltak, csak hát náluk nagyobb volt az esély, hogy másokhoz is közelebb kerüljenek. És néha elmentem ugyan szlovák nyelvű színházba, de ez maximum négy-öt alkalommal fordult elő egész életemben. Koncertekre is jártam, de messze kevesebbet, mint magyar eseményekre. Persze az egyetemi évek alatt nehéz volt sok helyre járni, mert azért tanulni is kellett valamikor. Meg néha elmentem a szlovák filmklubba is, de miután megnéztem a filmet, hazamentem. Nem volt utána semmilyen beszélgetés, és csak belekóstoltam az egészbe. De ha volt is néha egy-egy beszélgetés, én nem maradtam ott, mert úgysem tudtam volna rendesen elmondani szlovákul, hogy mit gondolok a filmről.

Ha a mai eszemmel most lennék Pozsonyban, és volna elég időm, akkor jóval intenzívebben vennék részt szlovák kulturális eseményeken. Ez nyilván azzal is összefügg, hogy ma már sokkal jobban beszélek szlovákul. Sajnos a szlovák magas- és popkultúra távol áll tőlem, nemigen fordul elő, hogy egy koncertre elmennék. Ismerek szlovák rockzenekarokat még Pozsonyból, ott néha voltunk egy-egy szlovák koncerten. Olvastam szlovák kötelező irodalmakat is az iskolában, de a szlovák nyelvű ismerőseimmel a beszélgetésünk valahogy mindig a hivatalos meg a szakmai dolgokra korlátozódott, szórakozásról, irodalomról vagy ilyesmiről sohasem beszélünk. Van egy kollégám, egy szlovák férfi, vele néha kocsmázunk, és olykor személyes dolgokról is beszélgetünk, de azért vele is az a fő téma, hogy mi van az iskolában. Ő egy nagyon kedves ember, sokszor ő kezdeményezi, hogy beszélgessünk magyarul, hogy gyakorolhassa a nyelvet. És ha bárki más szlovák is odajön hozzám, azzal ugyanolyan kedves vagyok, mint egy magyarral. De valahogy úgy alakult, hogy miután Peterrel véget ért a kapcsolatunk, sosem akadt a közelemben olyan szlovák ember, akivel igazán összebarátkozhattam volna. Nem is tudom, hol kerülhettem volna kapcsolatba a szlovák kultúrával. Ha színházba megyünk, akkor valahogy fel sem merül, hogy szlovák előadást nézzünk meg. Tulajdonképpen információim sincsenek arról, hogy mi megy a szlovák televízióban és a színházakban. Az ilyen dolgok engem elkerülnek. De összességében mégis nagyon szeretek ebben az országban élni. Van bennem egy egészséges lokálpatriotizmus, és örülök, hogy Komáromban teljesen itthon érzem magam. És lehet, hogy túl patetikusan hangzik, de nekem borzasztó fontos a magyar kultúra, és az is, hogy a barátainkkal félszavakból is értjük egymást. Nekem ez az éltetőerőm.

Észak-Komárom, 2024. március–november